

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznani se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 12.

V Mariboru 24. marca 1870.

Tečaj IV.

Postava od 8. februarja 1869,

veljavna za vojvodstvo štajarsko, kar se tiče
nadzorništva šolskega.

I. Splošne odločbe.

§. 1. Za vodstvo, nadzorovanje in odrejestvo ljudskih
šol in pripravništvo za učitelje v vojvodstvu Štajarskem se naj
postavi:

- a) V glavnem deželnem mestu Gradcu deželno šol-
sko svetovalstvo, kot najvišja deželna gospodska.
- b) V vsakem šolskem okraju okrajno šolsko svetovalstvo.
- c) Za vsako šolsko srenjo krajno šolsko svetovalstvo
(§. 10 postav od 25. maja 1868).

§. 2. Oskrbovanje, vodstvo in neposredno nadzorstvo
poduka v veri in bogočastju za različne sovornike v ljudskih
in srednjih šolah, se pripuša dotičnim sovornikom do tega,
da se ne bodo skrajšale pravice državnega šolskega nadzor-
ništva, kar se tiče vere.

Poduk v drugih predmetih v teh šolah je neodvisen od
upliva vsake cerkve in sovornikov (§. 2 p. 25. maja 1868).

II. Šolsko svetovalstvo.

§. 3. Ljudske šole, ki se državajo s državnimi, de-
želnimi ali srenjskimi pripomočki celo ali deloma, h katerim se
tudi morajo rajtati vsakdanje in daljne izobraževalne šole in
šole za ženska dela; nadzoruje in vodi krajno šolsko sve-
tovalstvo.

§. 4. Šolska srenja je sestavljena iz jedne ali več
krajnih srenj ali delkov srenj, katerih prebivalci so po po-
stavi dolžni, se jim odločene šole (srenjske šole) poslužiti,
(so vsoljeni).

§. 9. Šolsko srenjo ustanovi in omeji deželno šolsko
svotovalstvo potem, ko je okrajno šolsko svetovalstvo to
predložilo, in ko so se dotične srenje zastran tega poprašale.

§. 6. Krajno šolsko svetovalstvo je sestavljeno:

- a) iz krajnega šolskega svetovalstva,
- b) iz učitelja javne ljudske šole, ktera se nahaja v
srenji šolski, ali, če je v taki šoli več učiteljev, iz
ravnatelja ali pravega učitelja,
- c) iz jednega kateketa (učitelja verozakona) onih so-
vornikov, ki se v srenji nahajajo.
- d) iz najmanj peterih udov, ktere izvoli srenjski za-
stop v krajno šolsko svetovalstvo. Koliko udov ven-
dar pride iz vsake dotične srenje v krajno šolsko
svetovalstvo, odloči deželno šolsko svetovalstvo.

§. 7. Okrajnega šolskega nadzornika imenuje okrajno
šolsko svetovalstvo.

Ako več šol spada pod okrajno šolsko svetovalstvo,
stopi v okrajno šolsko svetovalstvo ravnatelj one šole, ktera
je med drugimi v najvišem redu, in če so vse v enakem
redu, on ravnatelj, kateri je že najstarejši (kot ravnatelj) teh šol.

Ali tudi ravnatelj drugih šol se vdeležijo krajnega šol-
skega svetovalstva in glasujejo, če je obravnava o stvarih,
ktere se tičejo njihovih šol.

Če je v oni isti srenji več šol in pri teh več učiteljev
verozakona, stopi on v okrajno šolsko svetovalstvo, ki je
najstarejši v službi.

§. 8. V okrajno šolsko svetovalstvo se lahko volijo vsi

oni, ki so sposobni, da se smejo voliti v srenjski zastop ene
onih srenj, ktere spadajo v okrajno šolsko svetovalstvo.

Če kdo zgubi sposobnost take volitve, mora izstopiti iz
krajnega šolskega svetovalstva.

Odreči se volitve v okrajno svetovalstvo se sme samo
on, ki ima pravico se odreči volitve v srenjski zastop ali on,
ki je zadnjih šest let že bil ud šolskega svetovalstva. Če
se kdo neopravičeno brani stopiti v okrajno šolsko svetoval-
stvo, ali ni delaven v njem, se kaznuje z globo do 100 gld.
Denarna globa se porabi za šolske namene.

§. 19. Srenjski predstojnik dotične srenje odloči kraj
in uro volitve, in oznani to politični gosposki, ktera pošlje
komisarja k volitvi.

§. 10. K volitvi se pozove v vsaki srenji srenjski za-
stop in glasuje se tako, da odda vsak na papir napisane
glase. Izvoljen je tisti, ki ima pri prvem glasovanju abso-
lutno večino (več kakor pol glasov onih, ki so volili).

Če bi se primerilo, da nebi nikdor dobil absolutne ve-
čine glasov, se gre k ožejši volitvi in volilci morajo se onih
kandidatov držati (jim glase davati) ki so pri prvem glaso-
vanju relativno že največ glasov dobili. V ožejšo volitev
se mora še enkrat toliko kandidatov vzeti, kolikor se udov
mora voliti v krajno šolsko svetovalstvo.

Če imajo jednako glasov, morajo srečkati.

§. 11. Opravilo okrajnega šolskega svetovalstva traja
šest let; če v tem času posamezni udi odpadejo, se morajo
novi imenovati, ali prav za prav voliti za ostali čas delavnosti.
Po treh letih izstopi polovica, in če je neravna številka,
veča številka onih udov iz svetovalstva, ktere je volila srenja.
Lehko se spet volijo oni, ki so izstopili.

§. 12. Udje krajnega šolskega zastopa, ktereга usta-
novitev se mora naznaniti okrajnemu šolskemu svetovalstvu,
volijo med seboj s absolutnimi glasi predsednika in njego-
vega namestnika na tri leta. Če je vendar volitev predse-
dnika in tudi njegovega namestnika zadržana, predseduje naj-
starejši med udi krajnega šolskega svetovalstva.

§. 13. Krajno šolsko svetovalstvo mora skrbeti za to,
da se izpolnjujejo šolske postave, kakor tudi ukazi višjih šol-
skih gospodsk, in da se uravnajo potrebno in prilično šolske
stvari.

V obče ima okrajno šolsko svetovalstvo on obsežek de-
lavnosti, ktereга je dozda imel zastran šol, krajni duhovnik,
krajni šolski nadzornik in odborniki šolske konkurencije, in
njegova delavnost mora obsegati vse, kar je po krajnih raz-
merah potrebno, da se zboljšajo šolske stvari. (Dalje.)

Gospodarske stvari.

Umni sadjorejec.

Dostavek.

Vsa ta plemena, ki so dosehdob imenovana in kratko
popisana, naj so že jabelka, bruske, črešnje, slive itd., in še
mnogo drugih, se dobijo že požlahnjena drevesa po majhni
ceni v Ljubljani, pa tudi v Gradcu, kder jih kmetijske družbe
v svojih sadišcih na prodaj imajo. Nekaj je tudi že pri nas
takega žlahnjenega sadnega drevja, in se toraj lahko cepiči
dobijo, če že ni mogoče bliže požlahnjenih dreves kupiti.

Tudi imamo mnogovrstnega sadja ki ni zavreči, ker je zlahčno in dobro na vse strani, ter prav vdomačeno, nektero je menda tudi zgoraj imenovano in popisano; toda mi ga vse drugače imenujemo, postavim: ledrarce, železence, lukovence, matovce, butule, špicovke, muškatne, lovrenčevke, žitence itd. tako razno pri nas imenujejo razna plemena jabelk. Ravno tako je s hruškinimi imeni, ki so mi znana, kakor: sršenke ali sršenovke, prosenice, dalanji, dule, moštnice, funtnice, ovsenke, šmarjeječke itd. Dalje, imenujejo črešnje: črnjice, belice zgodnje, belice pozne, kamenščenice itd. Slive ali češplje zovejo: slive, debele slive, rudeče, modre, rumene ali žolte, konjsnice, konjsnice debele, modre, žolte, perdlace ali drobne konjsnice itd. Vse to sadje je koristno in dobro. Le to je želeto, da se tisto sadno drevje najbolj pomnožuje in razširja, ki je okusnejše, prijetnejše in zlahnejše, ob kratkem rečeno: ktero največ zaleže.

V ta namen so poprej navedena plemena sadnega drevja da se razun domačih, še tudi izmed imenovanih dreves lahko izvolijo taka, ktera posestniku bolj dopadejo, mu več dobička donesajo, ker so bolj njegovemu kraju in zemlji dostojna. Zakaj, kder je obilo sadnega drevja sajenege, je tudi zemlja več vrednosti, vlastnik si pa ob enem dohodke pomnoži, ki ga jako malo prizadenejo; vendar večkrat vsa družina od sadja živi, kdar sadno drevje obradi. Neumno je toraj praviti: „Zakaj bi drevje sadil, saj ne bom sadja dočakal?“ — Ti rečem: Če ti ne, pa tvoji otroci in potomki. Inače pa se s tem samo leni nevedneži izgovarjajo, ki se raje po sencah polegajo ali po krémah posedavajo, kakor pa da bi se kaj boljšega učili in poprijeli.

Ni še sto let, ko je pri nas bilo še jako malo zlahnega sadja, in gotovo ga tudi mi ne bi imeli še sedaj, če ga pridni naši predniki ne bi spravili in za nas skrbeli. Kako pa se da pomnožiti in izrediti sadno drevje, se bo koj povedalo. Vendar preden od drevesnice ali sadišča, kder se mlada drevesa izreajo, govorimo, bo dobro opomniti tiste posestnike, ki si nočejo ali nemorejo požahnjenih dreves kupiti, da si jih doma v vrtu v kaki gredici izredijo, če koščice ali peske vsadijo. Še krajša pot do sadnih dreves priti pa je ta. Za svojo potrebo si zamorevlastnik naj stanovitejših in trdnih dreves pripraviti, če koščice ali peske tje vsadi, kder bo po tem tudi drevo svoje dni stalo. Mora pa se mu pogosto zemlja rahljati in gledati, da v suši dovolj vlage ima, in ga živina ne poškodje. Tudi je treba, dokler se ne pocepijo, jim stranske vejice porezovati. Za jabelka in hruške je dobro, če se jim tudi vrhovi do najboljšega popka porežejo, da bolj čvrste mladike poženejo; orehu, kostanju črešnji, slivi itd., pa se vrhovi ne porežejo, samo stranske vejice. (Dalje prih.)

O grobanju.

(Spisal Fr. Jančar.)

Vsako leto se zamore grobati, še celo kadar je poleti toča trto poškodila, se večkrat najde prav zdrava trta in na nji čiste neoškodovane rozge. Ako je rečie veliko, se zamore taka trta pogrobati ali saj vlačenece položiti; s tem se vinograd zgosti, trte bo več, pa tudi grozdja več: več trte več grozdja; kar je našim vinogradom brez izjemka želeto.

Grobajo se naj le več vrednosti trte, kakor: rivček dišeči, laški, traminec, zlahne mušice, zlahnina bela, rudeča, krljikovec, klešec, šipon itd., s tem se sedajnemu vinskemu okusu najbolj ustreže. Res je, to trtino pleme ne daja nikdar tolikega pridelka, kakor velki šipon in belina, križovatnjak ali zelenika, ako dozori in se ne osuši, šilhar ali rudeči blank, ako obrodí, kar pa je jako redkekrati — ker zgoraj omenjena plemena že na sebi imajo navadno srednje velikosti grozdje, gosto jagodje in močno stisneno, kakor klešec, traminec, zlahne mušice itd. Krljikovec, zlahnina bela in še rudeča imajo več grozdje — oba rivčeka (rizlingarja) dišeči in laški pa srednje velikosti grozdje in tudi stisneno jagodje ter le v prav rodovitni zemlji storita šiponu enako veliko grozdje, toda pridelek ni takrat tolike vrednosti, ki je bolj vodeni, in toraj ni dovolj dozorjen, spečen in pražen. Razun tega je še tudi ta napaka pri teh plemenih, ker se sicer na brente veliko število natrga grozdja ali mošta se nikakor ne iztlači toliko, kakor iz naših prostih malocejenih plemen. Zakaj iz dolgega pelovja kakor pri rivčkih, in iz obilnega reeljevja kakor pri zlahni mušici, tramincu itd., se brente namnožijo, vinskega soka pa ne dajo: le dobrot množino ali obilnost tu nadomestuje.

Tudi še sedaj ni zamujeno grobati, kdor ni skozi zimo, ko je kopno bilo, grobati hotel. Ako je ktera trta pozebla v tem ostrem mrazu, je k večjemu stari les popokal, kterege gre tikoma pri zemlji porezati, in trta bo po tom na novo mlade rozge prav čvrste pognala. Ako pa je trta tudi v zemlji pozebla, se mora z drugo trto nadomestiti bodisi s sadiivo, grobanjem ali vlačenco. Sicer pa je ta mraz le suh bil in ni bilo rožje ali trta mokrotna; tudi preostrih vetrov severnih ni bilo.

Nekteri poskušajo kaljivost z odrezanimi rozgami, ktere v loncu na peč postavijo, toda to ni v obče veljavno. Zakaj lahko se ravno tiste rozge v poskušajo porežejo, ki so najčvrsteje. Inače pa tudi to ne škodje in nekaj dokaže, ker trta tudi v lesu in balici muzevne mladike požene, kakor to vidimo na ostarelem drevesu, ktero je celo votlo, pa vendar iz beline in lesa nove svrše in mladike požene in debele veje stori, ter prav mnogo sadu doprinaša.

Leta 1867 sem dal mlado trsove grobati, še komaj eno leto sajeno, in želel že v jeseni bolj robato izraščeno rožje pogrobano imeti. Ali zabutani ljudje mi niso dopustili, češ: še ni trta dozorela! po sv. Martinu še le gre grobati, takrat je trta zrela. — V resnici pa so ti ljudje menda še imeli svojih opravkov, in moral sem se vdati pri vsem svojem dokazu. Zakaj če je grozdje dozorelo, mora vsikak tudi trta dozoreti, saj nad polovico svoje dolgosti. Kar se o sv. Martinu zori, je le mraz, ki sok stisne in skorjo zrumeni ali rujavo stori, kilavo ali zeleno rožje pa zgrbanči in krpasto učini, nikoli pa ga ne dozori; to oči svedočijo brez pameti. In ker je moralo tako biti, so mi toraj tudi v resnici še le po sv. Martinu pogrobali mlado trsove, se vé, tudi mnogo kilovega krpastega rožja; zakaj po mnenju tih ljudi je sedaj vse rožje zrelo. Ali sam sem se čudil prihodnje leto, kako je celo tako krpasto, nedozorelo rožje pogrobano čvrsto pognalo in lepo rastlo! Tisto leto je sicer le močno mladje storilo, grozdja pa v obče nobenega ni ne nastavilo, in kder se je kakošni pobirek zapazil, se je osipal — pa tim več je grozdja bilo na laškem rivčku prihodnje leto 1869. Sedaj je prav močna in rodovitna trta videti. (Konec pr.)

Dopisi.

V Ptuj dne 22. sušca 1870. Zbrani rodoljubi ptujskega okraja priporočajo sledeče kandidate za okrajni zastop, in sicer:

a) Za veliko posestvo:

Gosp. dr. Jakob Ploj, odvetnik v Ptuj; g. Ant. Svoboda, posestnik; g. Jakob Meško, župnik; g. dr. Križan Kajetan, odvetnik; g. Ferdinand Rajsp, v Ptuj; g. grof Wurmband na Borlu; g. D. Geršak v Ptuj; g. Franc Wibmer v Ptuj; g. And. Jurca, trgovec; g. Šen veter, c. k. bilježnik.

b) za občine:

G. Martin Kaiser, g. J. Leskošek, v Ptuj; g. Janez Družovič iz Drbetinec; g. Jožef Muršec iz Podvinec; g. Franc Koser iz št. Lovrencu; g. J. Horvat iz Nove vesi; g. Božidar Raič iz sv. Barbare; g. J. Habianič iz Gruškovja; g. N. Kotolenko, predstojnik na Zavrči; g. J. Marinič, predstojnik pri sv. Vrbanu.

Prošeni so vsi narodni volilci, da se uro pred volitvijo snidejo v čitalnici in o volitvi na tenje pogovorijo.

Od Malenedelje 20. sušca 1870. Poglejmo in pomislimo malo učiteljski stan, kako se mu zdaj po novi vravnavi na deželi kaj godi; poprej se je govorilo kako bo po novi vravnavi za vse učitelje dobro. Nadučitelj ali (školnik), se je reklo, bo imel 600 gl., podučitelj (kantnar) pa 300 gl. plače — na papirju. — Stare doslužene učitelje bodo penzionirali ali pridejo na železnico za stražaje, mladi nesposobni v „Fortbildungskurs“, penzionirani oficirji pa v šolo podučevati kmečkih otrok. Nekdaj smo nosili najmanj pol leta abecedne tablice v šolo, in pol leta če ne dalje smo buhštabirali (zlogovali), o drugih rečeh, kakor pisanju, računstvu, itd., ni bil govor. Zdaj otrok, ako ima malo talenta ali pameti za uk, zna v letu vsako slovensko in nemško knjigo brati, z malimi in velikimi črkami pisati in štiri razne račune; pa še vendar vse to ne zadostuje. Misli se je, da, kdar bodo enkrat šole od cerkve ločene, ne bode nikakov nemir med učiteljstvom in duhovščino; ali zdaj še le je ta prav na dan prišel. Školniki ne znajo po redu več po cerkvah